

**РОЛИ НА ТРАДИЦИОННИЯ БЪЛГАРСКИ ТАНЦ ХОРО В
СЪВРЕМЕННИ ФОРМИ НА ПРОЯВЛЕНИЕ**

(Хорото, което подтиква към създаване на нови институции и форуми)

Пламена Василева Моралиева, докторант

Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

***Резюме:** Статията има за цел да представи някои от сравнително новосъздадените танцови форуми, които произлизат от нуждите и целите на съвременното модно явление – клуб за български народни хора. Посочват се два примера, а именно танцовите семинари и танцовите фестивали за клубове по танци. Разглеждат се прилики и разлики в посочените танцови форуми по отношение на танца хоро и как той се развива спрямо поставените условия и норми при протичането на конкретно мероприятие.*

***Ключови думи:** танцови фестивали, танцови семинари, институционална клубна форма*

**ROLES OF THE TRADITIONAL BULGARIAN DANCE HORO IN
CONTEMPORARY FORMS OF MANIFESTATION**

(The horo, which encourages the creation of new institutions and forums)

Plamena Moralieva

PhD student in the Southwestern University “Neofit Rilski”

***Abstract:** The article aims to present some of the relatively newly created dance forums, which are a result from the needs and goals of a modern fashionable*

phenomenon – the clubs for Bulgarian folk chain dances. Two examples are given, namely dance seminars and dance festivals for dance clubs. The similarities and differences in the mentioned dance forums are considered regarding the dance horo and how it develops according to the set conditions and norms during a specific event.

Key words: *dance festivals, dance seminars, institutional club form*

Институцията налага определени правила и норми, които оформят общоприетите принципи на поведение в общността. Те осигуряват социален ред в живота, който не би трябвало да се нарушава или пренебрегва. Съзнателно или не, често установяваме свои закони и правила, които да следваме. Създаването на различни институции¹, било то *формална* или *неформална*, предпазва от настъпването на хаос, дезориентираност, неграмотност, престъпност и пр. в общността.

Този модел на подреденост в живота откриваме и на хорото, хорото като танц и като „цялостно фолклорно явление „неделен ден на мегдана““ (Илиева 2007: 22). По този въпрос Анна Илиева пише: „и това „мегданско хоро“ си има определено време, място, ред, начин на протичане със съответните песни и хора: „на събиране на хорото“ на разтуряне на хорото“ и т.н.“ (Илиева 2007: 22). При подредбата на самия танц хоро също се спазват определени правила и норми, които оформят специфичен етикет на общуване между участващите.

Определени правила и норми днес можем да открием все още в изпълнението на танца хоро, променени спрямо съвременните условия на живот. Що се отнася до самото събитие *мегданско хоро* то отдавна е

¹ За значението на думата *институция* вж. <https://bg.wikipedia.org/wiki/Институция>

отпаднало като необходимост на обществото. Взимайки предвид наличието на нужните условия за изграждане на институционална форма, смятам, че танцът хоро покрива изискванията и в този смисъл може да бъде приет като вид неформална институция. В тази статия като институционална форма ще посоча и клуба за народни хора, в който също ясно се наблюдават определени правила и спазване на вътрешно-колективен ред по отношение на танцуване и общуване.

През последните около 20 години се зароди един нов културен феномен, наречен *клуб за български народни хора/ танцов клуб/ клуб за хора/ клуб по танци* или т.нар. още *фолк-фитнес*. Този тип неформална институция се включва сравнително бързо в съвременната танцова култура на фолклорна основа. Определен като ново *модно течение*², клубът за хора среща голямо одобрение и интерес от страна на хората, което спомага за бързото разпространение на нови и нови танцови клубове в цялата страна. В големите градове броят на клубовете нараства лавинообразно, същото се случва с по-малките, но в по-бавни темпове в зависимост от броя на населението и търсенето. Днес това ново *модно* течение достига и до селата като може да се каже, че почти няма населено място без действащ клуб за български народни хора.

Този вид институция става предпоставка за създаването и провеждането на специфични форуми, свързани с танца хоро. В статията ще посоча примери за новосъздадени форуми, подтикнати от нуждите на танцовите клубове и най-вече от участниците в тях, това са танцовите фестивали (за клубове по танци) и танцовите семинари.

² За танцовите клубове като ново модно течение в областта на традиционната танцова култура вж. Грънчарова 2015.

Специализирани фестивали за клубните танцови форми в България.

Танцовите фестивали, събори и други от този тип форуми се организират още в далечното минало. Може да се каже, че те възникват паралелно със създаването на самодейните танцови колективи, групите за автентичен фолклор, професионалните държавни ансамбли. „През 1965 г., от 12 до 15 август, в Копривница се провежда общобългарски Първи събор на народното творчество“ (Бояджиева 2015: 197). Идеята и задачата на подобни форуми е да задоволят специфичните нужди на този тип танцови формации, които са разнородни: сценична (публична) изява/ запазване (представяне) на автентичен фолклор, представяне на обработен фолклор и др.

Новото *модно явление*, танцовият клуб за хора, по своята същност и специфики, които се определят от ръководителя/ хореографа и от участниците в него, има своите изисквания, които би следвало да бъдат задоволени след включването в този вид институция. Една от общите цели на танцовия клуб и съответно роля на хорото, което се явява обединяващият фактор между участниците и дейността на институцията, е сценичната публична изява. „Това води и до появата на различни творчески форуми, в които се представя фолклорният танц“ (Кайрякова 2021: 43). Причина за това е различният вид интерпретиране на традиционния български танц хоро от ръководителя/ хореографа. Той може да бъде използван като основа за създаване на танцови композиционни разработки, като вариационни форми на танцови образци или като опит за представяне на хоро, което е максимално близо до традиционния си облик.

Тези разновидности, които оформят танцовия репертоар и като цяло стила и визията на даден танцов клуб, са причина за създаването на няколко типа танцови фестивала. Друг фактор, който ги разграничава един от друг, са

особеностите в условията за участие, установени от организатора на събитието, който в много от случаите се оказва и ръководител на танцов клуб или самият клуб. Тези условия определят типа на фестивала: фестивал за традиционни български хора с конкурсен и без конкурсен характер, фестивал за обработен фолклор (представят се танцови композиционни разработки, свързани с традиционния танцов фолклор). Някои от първите и по-мощни фестивали са: „Хоро се вие, извиа“ – гр. София³, „Хоро край Поморийския бряг“ – гр. Поморие⁴, „На армане с тъпане“ – гр. Разлог⁵, „Тъпан бие, хоро се вие“ – гр. Казанлък⁶, „Пролетно хоро“ – гр. Велинград⁷, и др. Нужно е да се уточни, че в този тип танцови фестивали участие взимат само клубовете за хора. Изключения се наблюдават в концертната програма (ако има такава) по случай откриване или закриване на танцовия фестивал и в нея взимат участие различни самодейни или професионални танцови състави, групи за автентичен фолклор или други от този тип институции.

Това класифициране на различните видове танцови фестивали (за клубове по танци) е от особена важност за адекватното припокриване на очакванията и нуждите на тези колективи. Ако танцов клуб, подготвил програма от определен брой хора вземе участие във фестивал за обработен фолклор, то той вероятно няма да бъде оценен адекватно, а участниците на дадената институция (клуба) няма да се чувстват на място и удовлетворени от самото участие в конкретния форум. В този ред на мисли същото важи и за клуба, подготвил танцови обработки, когато условията на фестивала са за

³ Организатори: НЧ „Димитър Динев“ – гр. София, Зоя Григорова.

⁴ Организатори: общ. Поморие, ТК „Чайка“ Бургас – Поморие, Лиляна Христова и Велиана Дачева.

⁵ Организатори: общ. Разлог, НЧ „15 септември 1903“ – гр. Разлог, директор на фестивала – Георги Гаров, Танцов клуб „Мехомия“.

⁶ Организатори: НЧ „Жар 2002“ – гр. Казанлък, Годорка Петкова и Петър Белчев.

⁷ Организатори: общ. Велинград, сдружение „Пролетно хоро“.

изпълнение на традиционни български хора. Разграничаването на този вид форуми е от голяма важност най-вече за участниците в един танцов клуб, защото това дава възможност техните нужди и очаквания да бъдат оправдани.

Една от положителните страни на подобни форуми е възможността за нови запознанства на ръководители, които обменят професионален опит, и на участници, които споделят общи преживявания и емоции. Това се случва на сцената или на площада (в зависимост от това къде се развива събитието) и на организираната празнична вечеря (в случаите когато има такава). В който и от двата етапа на фестивалната програма да се случва този процес на комуникация, в повечето случаи той се осъществява чрез и на хорото. Хорото, което дава възможност за лична и колективна изява (на танцовия клуб), възможност за социално общуване и изграждане на приятелски между клубни взаимоотношения.

Танцови семинари

Нуждата от провеждането на танцови семинари поддържа сходни принципи с тези на танцовите фестивали, но и разкрива такива, които са характерни конкретно за този форум. Ако фестивалът се приема като сценичен тип изява или, казано по друг начин, задължение на клуба, то танцовият семинар предлага възможността за не ангажираща колективна танцова дейност, която впоследствие преминава към забавление/ разтуха.

Условията и изискванията, които са належащи при организирането и провеждането на един танцов семинар са комплексни. Те не опират само до добре подбрани танцов и лекционен материал (ако има такъв), който ще се преподава, а са съвкупност от различни обстоятелства. Какво се има предвид с това? В организацията на един танцов семинар като по-труден етап се явява не изграждането на танцовия репертоар, който ще се преподава, а мястото, на

което ще се осъществи даденото мероприятие. То е от изключителна важност и трябва да покрива няколко специфични изисквания. Някои от най-важните и които не предполагат компромисен вариант са: конферентна зала или друг тип помещение, което да е подходящо за провеждане на теоретична лекция; зала, която да предлага необходимите удобства за провеждане на практическите танцови занимания; леглова база, която да отговаря на броя участници в танцовия семинар. Има и други изисквания, които не са задължителни, но предлагат на участниците допълнителен комфорт. Това са: добри условия на хотелската част (например СПА услуги); местоположение на хотела или друг тип база (в зависимост от сезона, в който попада той, може да се намира на море или планина); допълнителен плюс е ако в близост се намират исторически обекти, природни забележителности и др. Съчетанието на всички посочени условия, както и не на последно място проява на грижа и внимание от страна на организаторите на семинара спрямо всеки танцов клуб, участниците му и ръководителя, гарантират успеха на събитието. В по-редки случаи, но се наблюдават и такива, танцов семинар може да се проведе и в рамките на един ден, без да се обвързва с вече споменатите условия. Това са едни от общите характерни особености при организирането на танцов семинар за клубове по български народни хора.

По отношение на танца хоро, в рамките на семинара и неговото развитие и трансформиране при протичане на събитието, се наблюдават два етапа: хорото по време на преподаване в танцовата зала и хорото по време на празничната вечеря (банкет). Защо ги разграничавам и по какви признаци? Като пример може да се вземе което и да е хоро, изпълнявано по време на танцов семинар. В танцовата зала по време на изучаване и преподаване, то неминуемо попада в рамка, която го ограничава от иначе характерните за даденото хоро белези по време на развитието му в естествена неформална

обстановка. С други думи, попадайки в танцовата зала, хорото се подчинява на законите и условията ѝ. Това са: размерите на залата, което се отразява на естественото развитие на хорото в пространството; подбора на определена музика, която ограничава изпълнението на хорото до определени минути; еднаквост по време на изпълнение, предизвикана в процеса на раздробяване и изучаване на хорото и определена от хореографа; ограничаване на броя участници, който отново се дължи на размерите на залата. Същото хоро, но изпълнявано вече в неформална обстановка по време на празничната вечеря, разкрива друга визия за себе си. Липсата на ограниченията, наблюдавани в учебния практико-семинарен процес, освобождават хорото от тази рамка и дават свобода на изпълнението и развитието му. Това твърдение се базира на наблюденията ми върху този процес, а именно развитието на хорото в естествена среда извън танцовата зала. Фактори като времетраене на изпълнението, брой на участниците и ограничаване в пространствената разгърнатост на хорото няма. Най-интересният момент от развитието на хорото се явява възможността за свободна импровизационна вариативност или с други думи, възможността за лична (творческа интерпретация) изява на хорото. Най-ярко този процес се наблюдава на *челото*⁸ на танцовата верига. Там могат да се видят най-разнообразни вариационни форми, които до известна степен носят както специфичните регионални особености на хорото, така и личният стил на танцуване на конкретния изпълнител.

Тези два етапа на танцуване на хоро или иначе казано два различни принципа, ще определя като: хоро за сцена (танцова зала); хоро в естествена среда. Разделени по този начин до известна степен може да се каже, че отговарят и на процеса на подредба на танцовия фестивал и на танцовите семинари.

⁸ Под *чело* на хорото се има предвид началото на танцовата верига.

В заключение може да се каже, че танцът хоро, изпълняван в институционалната танцова клубна форма (клуб за български народни хора) предполага създаването на посочените два примера за танцови форуми. Провеждането на различни танцови фестивали (за клубове по български народни хора) и танцови семинари е с цел да се отговори на различните нужди и цели на клубовете.

Литература:

Бояджиева, Стоянка 2015: *Пътят на Събора през годините*. – Български фолклор, кн. 2, 197–211.

Илиева, Анна 2007: *Теория и анализ на фолклорния танц. Принципи на формообразуването в българския фолклор*. София: АИ „Проф. Марин Дринов“.

Йорданов, Стефан 2017: „*На армане с тъпане*“ – от три ката до три минути. – В: Сборник с доклади от Научна сесия „Музика и танц в Югоизточна Европа“, Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 63-75.

Кайрякова, Катя 2021: *Фестивалът на фолклорния танц в съвременната социокултурна реалност*. – В: Георги Гаров (съст.) *Надиграване или споделяне*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 39–50.

Кръстев, Петьо 2021: *Някои хора от репертоара на клубовете за народни танци и тяхната музика*. – В: Георги Гаров (съст.) *Надиграване или споделяне*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 150–163.